

Universitatea „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca

Şcoala Doctorală Istorie, civilizaţie, cultură

Università degli Studi di Messina

**Teză de doctorat
(Rezumat română)**

Îndrumător Ştiinţific

Prof. Dr. Gheorghe Cipăianu

Co-Îndrumător

Prof. Dr. Pasquale Fornaro

Doctorand

Lidia Mădălina Rădulescu

Cluj-Napoca

2013

Universitatea „Babeş-Bolyai”, Cluj-Napoca

Şcoala Doctorală Istorie, civilizaţie, cultură

Università degli Studi di Messina

Cultură și presă în Cluj (1920-1940)

Îndrumător Științific

Prof. Dr. Gheorghe Cipăianu

Co-Îndrumător

Prof. Dr. Pasquale Fornaro

Doctorand

Lidia Mădălina Rădulescu

Cluj-Napoca

2013

2

Cuprins

I.	Introducere. România în perioada interbelică. Situația Transilvaniei.....	p. 3
II.	Cultura.....	p.14
	II.1. Cultura antebelică	
	II.2. Categoriile ale culturii – evoluția interbelică	
III.	Presă.....	p.68
	III.1. Presă antebelică-cadrul general	
	III.2. Cadrul legislativ al presei	
	III.3. Ziare și ziaristi: rolul ziaristului clujean	
	III.4. „Clujul românesc”	
IV.	Interdependența culturii și a presei.....	p.122
	IV.1. „Societatea de mâine” (perioada clujeană) și Ion Clopoțel	
	IV.2. „Gând românesc”	
	IV.3. „Gândirea”	
V.	Aspecte culturale interbelice românești în viziunea istoriografiei româno-italiene.....	p. 164
VI.	Concluzii.....	p. 194
VII.	Bibliografie.....	p. 203

Cuvinte cheie: Transilvania, perioada interbelică, cultură, presă, reviste de cultură, universitate, ziariști

Rezumat

În perioada dintre cele două războaie mondiale, România și-a desăvârșit caracterul de stat național, dezvoltându-se pe plan politic, economic, social și cultural. A fost o perioadă plină de vitalitate și creativitate, perioadă în care românii au încercat diferite domenii, pe care apoi le-au dezvoltat, de la teorii filosofice la literatură, politică sau economie. Românii au fost obligați de contextul internațional să-și reorganizeze toate instituțiile statului, să construiască unele noi și să treacă la urbanizarea statului, știut fiind faptul că agricultura este predominantă. Aceasta a rămas temelia economiei românești, a continuat să fie ocupația de bază a majorității populației și a furnizat materii prime pentru export, de care depinde situația financiară a statului, dar în același timp s-a dezvoltat și industria, având și ea o contribuție la venitul național.

În ceea ce privește structura socială, principala categorie socială, cea care e majoritară, rămâne ca și înainte de Primul Război Mondial, țărănimea. Odată cu dezvoltarea industriei și comerțului apare și clasa muncitoare, care trăia mai ales în orașele industrializate, dar clasa care a dominat perioada interbelică a fost burghezia. Deși ca număr era redusă, aceasta a fost motorul de creație, clasa care a contribuit cel mai mult la viața politică și economică.

Poate cel mai important lucru pe care România a trebuit să-l facă după Marea Unire a fost reorganizarea vieții politice. În contextul acesta general exemplificat, Transilvania a jucat un rol deosebit de important. Disputa pentru Transilvania, între

România și Ungaria, este îndelung discutată de-a lungul istoriei, atât de istoricii români, cât și de cei maghiari. Argumentul pe care românii îl susțin este acela că Transilvania aparține României pe baza continuității daco-romane, iar maghiarii au pătruns pe teritoriul transilvănean când deja aici era o populație bine constituită și care ocupa un vast teritoriu.

În secolul XIX în Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, aflate sub ocupația maghiară, trăiau aproximativ 2.785.000 de români. Aceștia erau considerați o minoritate etnică și prin urmare au avut doar o mică reprezentare în viața politică, iar viața culturală a fost în permanență sub presiunea autorităților guvernamentale. Românii transilvăneni erau conștienți de drepturile istorice care li se cuveneau, de aceea au dus o permanentă luptă pentru afirmarea idealului național, având de asemenea și două instituții naționale puternice, Biserica Ortodoxă cu centrul la Sibiu și Biserica Greco-Catolică de la Blaj. La sfârșitul secolului mișcarea românească era condusă de oameni de afaceri și ai profesiunilor libere, mai ales avocați, care treptat i-au înlocuit pe preoții ortodocși și greco-catolici în fruntea mișcării și au pornit spre obiectivul lor principal, acela de a avea autonomie politică și autodeterminare. Scopul lor principal era acela de a avea o dezvoltare economică, pentru că numai aceasta putea duce la progresul politic și cultural, iar dacă acest lucru nu se întâmplă românii se vor considera întotdeauna inferiori maghiarilor și germanilor din Transilvania. Aceștia au luptat pentru dezvoltarea agriculturii și înființarea industriei românești și a unor bănci românești, convinși fiind că deși agricultura este prioritară, doar industrializarea și sistemul bancar vor putea aduce îndeplinirea idealului național. La începutul secolului XX românii din Transilvania erau preponderent preocupați de agricultură, având mici proprietăți,

productivitatea lor nu era una crescută, fiind doar pentru propriul consum și nu dispuneau de mijloace pentru a cultiva pământul.

Lupta românilor pentru ideea națională se duce în plan politic, ei resping pactul prin care se crease Austro-Ungaria, care alipea Transilvania, devenind dintr-o populație majoritară în principatul istoric, o populație minoritară în Marea Ungarie, iar prin legea minorităților din 1868 românii primesc doar autonomie culturală și bisericească limitată. Peste 10 ani relațiile dintre națiuni luau o nouă turnură după ce este dată o lege potrivit căreia limba de predare oficială este maghiara în toate școlile elementare românești ortodoxe și greco-catolice, pentru ca mai apoi același lucru să se întâmple cu școlile secundare și grădinițele nemaghiare. Apoi se începe subminarea Bisericilor românești, astfel că preoții, la fel ca și învățătorii primeau prime de la statul maghiar, ei fiind principalii instigatori la rezistența împotriva politicii de asimilare. Acesta a fost momentul în care liderii politici ai românilor au renunțat la ideea unei Transilvanii autonome, transformând-o într-o idee nouă despre națiune. Înainte de Primul Război Mondial se încearcă o negociere între partea românească și ungară, reprezentată de primul-ministru, Tisza Istvan, însă deși a pornit pe drumul cel bun spre îmbunătățirea situației naționalităților în Ungaria, aceasta a eșuat lamentabil, pentru că primul-ministru nu dorea decât întărirea statului maghiar. Negocierea a fost mai mult decât un compromis politic, pentru că era în joc supraviețuirea unei naționalități, urmărirea îndeplinirii idealului național era de ambele părți, dar în direcții total opuse.

Ca urmare a tuturor acestor probleme întâmpinate de românii din Transilvania, se poate spune că doar realizarea Marii Uniri a mai putut să-i ajute. Acest punct de cotitură important pentru întreaga națiune românească a putut să ofere posibilitatea

românilor în a-și afirma adevăratele valori, iar odată obiectivul politic și național realizat nu mai rămânea decât o dezvoltare a celorlalte domenii.

Această lucrare dorește să prezinte câteva aspecte ale culturii și presei din Transilvania, dar mai ales din Cluj, un important centru cultural al provinciei istorice.

Prezentarea aspectelor culturale și mai apoi a presei românești din Cluj nu vrea decât să pună în lumină toate eforturile pe care intelectualitatea clujeană le-a făcut pentru afirmarea ideii naționale, pentru că întreaga perioadă dintre 1920 și 1940 este dominată de acest ideal.

Culturalizarea populației române s-a făcut cel mai bine prin presă. Operele literare ale poezilor și prozatorilor români, lucrările unor critici literari, evenimentele teatrale și cinematografice, activitatea Universității din Cluj, dezvoltarea învățământului, toate acestea au ajuns mai ușor la publicul român din toate clasele sociale numai datorită presei. Deși a întâmpinat și aceasta greutăți, pe drumul său către desăvârșire, totuși a fost motorul de dezvoltare a unei culturi românești prolifică și de anvergură, și mai ales a adus în fața cititorilor o serie de personalități remarcabile pentru întreaga istorie a românilor.

Lucrarea de față este formată din patru capitole mari, la care se adaugă o Introducere și Concluziile aferente. Capitolele se intitulează după cum urmează „Cultură” - cu două subcapitole „Cultura antebelică” și „Categorii ale culturii-evoluția interbelică”; „Presă” - cu patru subcapitole „Presa antebelică-cadrul general”, „Cadrul legislativ”, „Ziare și ziariști”, „Clujul românesc”; „Interdependența culturii și a presei” cu subcapitolele - „Societatea de mâine (perioada clujeană) și Ion Clopoțel”, „Gând românesc” și „Gândirea”, iar ultimul capitol este „Aspecte ale culturii interbelice

românești în viziunea istoriografiei româno-italiene”. Realizarea acestei teze s-a bazat în special pe o analiză amănunțită a celor patru publicații. Alegerea acestora se datorează faptului că au fost unele dintre cele mai reprezentative publicații din perioada vizată. Analizarea fiecărui număr al fiecărei publicații a avut ca scop reliefarea unor aspecte de ordin economic, social, politic, dar mai ales cultural. Toate publicațiile studiate au fost puse la dispoziție de către Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga” Cluj-Napoca. În conturarea perioadei studiate s-au folosit lucrări generale, dar în special lucrări care acordă o atenție particulară Transilvaniei. Pentru subiectele specifice tratate aici s-au folosit lucrări de specialitate, lucrări care abordează teme precum Universitatea din Cluj, spațiul cultural clujean sau cadrul în care presa clujeană a funcționat. Fiecare dintre aceste lucrări de specialitate a abordat câte un domeniu particular. De asemenea studii apărute în diferite publicații editoriale și-au adus și ele aportul la conturarea temei propuse de către această teză. În ceea ce privește capitolul despre aspectele culturale interbelice în viziunea istoriografiei române și italiene, acesta propune o abordare a aceleiași interdependențe dintre cultură și presă, dar extinsă și la planul național, nu doar la cel local. O bună parte a lucrărilor folosite aici au fost puse la dispoziție de către Prof. Dr. Pasquale Fornaro de la Universitatea din Messina.

Aspectul inedit al lucrării îl constituie faptul că cele două laturi ale societății clujene nu au fost studiate împreună. Această lucrare își dorește să ofere o cercetare amănunțită a ceea ce a însemnat cultura în strânsă legătură cu presa, pentru că multe dintre personalitățile amintite aici au făcut la un moment dat parte din ambele sfere sociale, la fel cum și cele patru publicații studiate oferă o foarte bună perspectivă a cadrului cultural evocat în coloanele lor. Chiar dacă una dintre aceste publicații „Clujul

românesc” își declară vădit caracterul informativ, o mare parte dintre articolele publicate aici se ocupă de sfera culturală, însă cu adevărat culturale sunt celelalte trei publicații, care aduc în fața cititorilor opere literare (proză, poezie, dramaturgie), dar și descoperiri științifice, metode de cercetare în domeniul social.

Această lucrare se dorește a fi un început în cercetarea despre însemnătatea culturii și a presei în cadrul social al provinciei Transilvania, dar în special în cel al Clujului.